

DR. EDİBE UZUNOĞLU'NUN ARDINDAN (18 Ekim 1930 - 6 Ocak 2007)

Zeynep KIZILTAN*

06.01.2007 tarihinde yitirdiğimiz İstanbul Arkeoloji Müzeleri uzmanı, emekli müzeci Edibe Uzunoğlu, 18.10.1930 tarihinde Edremit'te doğdu. İlk ve orta öğrenimini Edremit'te tamamlayan Uzunoğlu, 1959 yılında İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Prehistorya ve Anadolu Arkeolojisi Bölümü'nden mezun oldu.

Mezuniyet tezi Prof. K. Bittel'in yanında **"En Eski Devirlerden, II. Binin Sonuna Kadar Anadolu'da Ağırlıklar ve Kıymet Ölçüleri"** konusunda hazırlamıştı.

E.Uzunoğlu, mezun olduğu 1959 yılında İstanbul Belediyesi, İmar Müdürlüğü, Eski Eserler Bürosu'nda işe başlamıştır. Bir süre burada çalıştıktan sonra, Kastamonu Göl İlköğretmen Okulu Tarih Bölümü Stajyer Öğretmeni kadrosuyla, İstanbul Arkeoloji Müzeleri Müdürlüğü'nde göreve başlamıştır. 30.04.1960 tarihinden itibaren Müze Asistanı olarak başladığı görevini 1995 yılına kadar sürdürmüştür. 07.09.1961 yılında İstanbul Arkeoloji Müzeleri Müdürlüğü I. sınıf uzman kadrosuna atanmıştır. 1962 yılında **"III. ve II. Binlerde Anadolu Tartı Ağırlıkları"** konusunda terfi tezi hazırlamıştır. 1965'te ise **"Eski Şark Eserleri Müzesi Mühür Koleksiyonunda, Menşei Bilinmeyen Mühürlerin İncelenmesi"** konulu ikinci terfi tezini vermiştir. 1968'de **"Eski Şark Eserleri Müzesi'nde Yeni Teşhir Prensipleri"** adlı tezini, 1969'da ise **"Nippur Menşei Bir Baş"** konulu terfi tezi izlemiştir.

1970 yılında, VII. Türk Tarih Kongresi'nde Eski Şark Eserleri Müzesi'nde yapılan yeni teşhir

çalışmaları ve depo düzenlemeleri ile ilgili bir bildiri sunan Uzunoğlu, müzecilik alanında bilgi görgü ve ihtisasını arttırmak amacıyla 1971-1972 yıllarında Bakanlık tarafından 11 ay süreyle Almanya'ya gönderilmiştir.

29.02.1972 tarihinde baş uzman olan Edibe Uzunoğlu, aynı yıl İstanbul Arkeoloji Müzeleri, Eski Şark Eserleri Müzesi, Seksiyon Şefliği'ne getirilmiştir.

Uzunoğlu'nun uzun yıllar görev yaptığı, İstanbul Arkeoloji Müzeleri içinde yer alan Eski Şark Eserleri Müzesi, Yakın Doğu ülkelerinin eski uygarlıklarını tanıtan önemli bir müzedir. Koleksiyonları, Anadolu ve Mezopotamya'nın Yunan öncesi; Mısır ve Arabistan Yarımadası'nın İslam öncesi dönemlerine ait eserlerden oluşur.

Eski Şark Eserleri Müzesi'nin bugün içinde bulunduğu bina, Osman Hamdi Bey tarafından, 1883 yılında, Sanayi-i Nefise Mektebi (Güzel Sanatlar Akademisi) olarak yaptırılmıştır. Daha sonra bina, müze emrine verilmiştir. Binanın müze olarak düzenlenmesi için davet edilen, Alman uzman Eckhard Unger, 1917-1919 ve 1930-1935 yıllarında çalışarak, müzenin teşhirini tamamlamış ve eserlerle ilgili birçok yayın yapmıştır. İkinci Dünya Savaşı sırasında savunma amacıyla boşaltılan Müze, daha sonra Osman Sümer tarafından, E. Unger'in ilkeleri doğrultusunda yeniden düzenlenmiştir. Ancak 1963 yılına gelindiğinde, Müze binasında, büyük bir onarım kaçınılmaz hale gelmiştir. Onarım için boşaltılan Müze binasında iç yapıda bazı değişiklikler yapılarak çağdaş müzecilik

anlayışına göre yeni bir sergileme için girişimlerde bulunmuş ve dönemin Müze Müdürü Necati Dolunay'ın katkıları ve Edibe Uzunoğlu'nun özverili çalışmaları sonucunda, Müze'de yeniden teşhir çalışmalarına başlanmıştır. Edibe Uzunoğlu'nun ifadesiyle; *"Yeni teşhirin amacı; eğitici olmak, halk topluluklarının en küçük bireyine, insanoğlunun tarihi süreç içinde gerçekleştirdiği kültür atılımlarını, insan elinden çıkmış kültür belgelerinin tanıklığında anlatmaktır"*.

Bu amaç doğrultusunda, Eski Şark Eserleri Müzesi teşhiri bölgesel bir sınıflama içinde yapılmış, Arabistan Yarımadası, Mısır, Mezopotamya ve Anadolu kültürleri ayrı ayrı kendi tarihi gelişimleri içinde sunulmuştur. Böylece, 1963 yılında başlatılan onarım ve teşhir çalışmaları ödenek yetersizliği nedeniyle uzun sürmüş, ancak Müze idarecileri ve Edibe Uzunoğlu'nun kişisel girişimleri sonucunda çalışmalar 1974 yılında tamamlanmış ve Müze ziyarete açılmıştır.

Edibe Uzunoğlu, teşhir çalışmaları sırasında, 1966 yılında Avusturya, Almanya ve Danimarka'da iki ay süreyle, müzeleri gezerek, müzecilik ve müzelerin teşhir tanzimiyle ilgili çalışmalar yapmıştır. Müze ziyarete açıldıktan sonra, sürdürdüğü müzecilik çalışmaları ile birlikte, 1979 yılında Kültür Bakanlığı, Eski Eserler ve Müzeler Genel Müdürlüğü adına Aşağı Fırat Projesi Kurtarma Kazıları kapsamında Malatya İmamoğlu Höyüğü Kazı Başkanı olarak kazılara başlamıştır. Ağır sağlık sorunlarına rağmen bu kazılara 1980-1988 yılları arasında devam etmiştir. Bu kazılar onun arkeoloji bilimine olan aşkını besleyerek büyütüştür.

Çok yönlü bir arkeolog olan Edibe Uzunoğlu, müzecilik ve kazı çalışmalarının yanı sıra uluslararası sergi organizasyonlarında da görev almıştır. 18. Avrupa Sanat Sergisi çerçevesinde, 1983 yılında İstanbul'da Aya İrini'de açılan, **"Anadolu Medeniyetleri"** sergisinin Tarihöncesi, Hitit ve İlk Demir Çağı bölümlerini hazırlamıştır. Bu çalışma sırasında, Anadolu'da il il gezerek

müzelerden eser seçmiş, sergi katalogu ve sunu yazılarını ciddi sağlık sorunlarına rağmen büyük bir özveri ile tamamlamıştır. Ülkemiz için de övünç kaynağı olan bu sergide, **"Başlangıcından Hitit Dönemi Sonuna Kadar Anadolu Kültürleri"** başlığı altında Paleolitik, Mezolitik, Kalkolitik, İlk Tunç ve Hitit dönemlerine ait birçok eseri sergiye almıştır. Katalog için hazırladığı sunu yazısında, bu kültürleri akıcı bir dille anlatır.

Sunu yazısında *"Anadolu Uygarlığı, saldırdığı kökleri ile bütün kuvvetini toprağın derinliklerinden alan bir ağaç gibi gelişip büyüdükçe büyümüş ve ululaşmıştır. Ancak, kuvvetini aldığı eski kültürler; Karain, Beldibi'nden başlayarak Çayönü, Çatalhöyük, Troya, Karaz ve diğerleri, onun gövde biçimlenmesinde, dal çatallarında, yapraklarının renginde, çiçeklerinin kokusunda ve meyvelerinin tadında kendini göstermiş, anımsatmış ya da tadımlatmıştır"* der. (Uzunoğlu 1983 Anadolu Medeniyetleri I, Tarihöncesi Hitit, İlk Demir Çağı, S.17-36, İstanbul.1983)

Cumhuriyetin 70. yılı nedeniyle 1993 yılında açılan, **"Çağlarboyu Anadolu'da Kadının 9000 Yılı"** adlı sergide, Tarihöncesi, Hitit ve Demir Çağı bölümünü -kurduğu ekiple birlikte hazırlamıştır. Edibe Uzunoğlu bu sergide de Anadolu müzelerini tek tek dolaşmış ve **"Çağlarboyu Anadolu'da Kadın"** temasını yansıtan en iyi örnekleri seçmiştir.

T.C. Kültür Bakanlığı Anıtlar ve Müzeler Genel Müdürlüğü tarafından bastırılan sergi katalogundaki sunu yazısında; *"Halen içinde yaşadığımız çağdaş uygarlık, insan soyunun iki cinsi olan kadın ve erkeğin yaratusudur."* der. Anadolu uygarlık tarihinde kadının yeri ve konumunu saptayabilmek için, konunun evrensel olması nedeniyle, evrensel kültür tarihinde insan evrimini ve bu evrim içinde kadının durumunu genel anlamda değerlendirmiştir. Kronolojik bir sıralama içinde tüm bu düşüncelerden hareketle *"insanın biyolojik evrimini tamamladığı Homo Sapiens sapiens evresinden itibaren, kadının yaratıcı niteliklerine inanılır. Bu üst Paleolitik'ten beri süregelen evrensel bir düşünce ve inanç"*

biçimidir. Bu inanç biçiminin olgunlaşım, Neolitik Çağ'da evrensel bir din haline gelmesi Anadolu toprakları üzerinde gerçekleşmiştir. Bu düşünce ve inanç Anadolu'da çağlar boyunca bütün sosyo-ekonomik değişimler içinde de inanç dünyasındaki yerini korumuştur. Ve sonuçta Hıristiyan dininin özündeki tanrıyı doğuran ana, Meryem (Theotokos Meryem) yine Neolitik "Ana Tanrıça"dır." der. Bu, onun bakış açısı ve sentezinin sonucudur (Uzunoğlu, 1993 Çağlarboyu Anadolu'da Kadın, Anadolu'da Kadının 9000 Yılı, 16-24, 36-113, İstanbul).

1996 yılında Belçika'da açılması planlanan ancak gerçekleştirilemeyen "Europolia '96 Türkiye Festivali" etkinlikleri çerçevesinde planlanan sergide de görev almıştır. Bu kapsamda Türkiye Müzeleri'nin üçte birini dolaşmış, ancak serginin iptal edilmesi nedeniyle bu çalışma bitirilememiştir.

05-11.07.1992 yılında, Almanya'nın Heidelberg kentinde düzenlenen "39. Uluslararası Assirioloji Kongresi" ne katılmıştır. 1994 yılında Ankara'da yapılan "XII. Türk Tarih Kurumu Kongresi"nde bildiri sunmuş, 1994 yılında Irak'ta "6. Uluslararası Babil Festivali" kapsamında yapılan "Arkeoloji ve Tarih Sempozyumu"na davet edilmiştir.

Uzunoğlu birçok kazıya da katılmıştır. 1960-1980'li yıllar arasında Van Toprakkale, Hieropolis, Boğazköy kazılarında Bakanlık temsilcisi, İmamoğlu ve Pendik kazılarında ise kazı başkanı olarak görev almıştır.

Birçok bilimsel makalesi bulunan Edibe

Uzunoğlu, Alman Arkeoloji Enstitüsü ve Türk Eskiçağ Bilimleri Enstitüsü üyesidir. Mezun olduğu İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesinden "Fahri Doktora" unvanı almıştır.

Edibe Uzunoğlu, ayrıca İstanbul Arkeoloji Müzeleri'nin kuruluşunun 100. yılı nedeniyle açılışı yapılan ve Avrupa Konseyi'nden ödül alan, "Çağlar boyu Anadolu ve Troia Kültürleri" ile "Anadolu'nun Çevre Kültürleri; Suriye, Filistin ve Kıbrıs" adlı sergileri geniş bir ekip çalışmasıyla hazırlamıştır. Bu çalışmalar müze uzmanlarının deneyim kazanmasına olanak sağlamıştır.

Müzecilik çalışmalarını başarılarla sürdüren E. Uzunoğlu, meslek hayatının 35. yılında, 1995 tarihinde İstanbul Arkeoloji Müzelerinden emekli olmuştur.

Arkeolog ve müzeci olarak yaptığı çalışmaları ve dünya görüşünü kısaca özetlemeye çalıştığım Edibe UZUNOĞLU, engin insan sevgisi ile doluydu. Yunus felsefesi tüm hayatına yön vermişti, arkeolojiye büyük bir aşkla bağlıydı, müzecilik ise vazgeçemediği tutkusuydu. Edibe Hanım'ın müzecilik anlayışının temelinde insan vardı. O, "İnsanların, müzelerde sergilenmekte olan eserlerle ilişki kurmalarını sağlamak gerekir" derdi. Ülkemizde çağdaş müzecilik anlayışı içinde ilk sergilemeleri başlatmıştı. Edibe Uzunoğlu, hayata çok bağlı idi. İnsanları ve ülkesini candan severdi. Genç müzecilere müzeciliğin bir sevgi ve özveri işi olduğunu vurgular, uyarı ve eleştirilerini de tatlı sözlerle ve esprilerle yapardı. O'nu tüm dostları ve müzeci meslektaşları her zaman sevgi ve saygıyla anacaktır.

EDİBE UZUNOĞLU'NUN SEÇME YAYINLARI

UZUNOĞLU, E.

- 1978 "Küp Üzerinde Bir Hitit Mühür Baskısı", *Anadolu Araştırmaları* VI, 179-193, Lev., I-III
 1979 "Une Figurine de Fondation Hitite", *Florilegium Anatolicum, Mélanges offert Emmanuel Laroche*, Éditions E. De Boccard, Paris
 1979 "Die Abrollung eines Hethitischen Siegels auf einem Pithos", *Istanbuler Mitteilungen* 29, 65-75

- 1981 "Malatya İmamoğlu Höyüğü 1980 Çalışmaları", *III. Kazı Sonuçları Toplantısı*, Ankara, 17-19
 1983 "İmamoğlu Höyüğü'ndeki 1981 Çalışmaları", *IV. Kazı Sonuçları Toplantısı*, Ankara, 8-12 Şubat 1982, Ankara, 131-135 (4 resimle birlikte)
 1983 *Anadolu Medeniyetleri I, Tarihöncesi, Hitit, İlk Demir Çağı, Sergi Kataloğu*, İstanbul, 13-311

- 1984 "Başlangıçtan Hitit Dönemi Sonuna Kadar Anadolu Kültürleri", *V. Kazı Sonuçları Toplantısı*, İstanbul 23-27 Mayıs 1983, Ankara, 29-30.
- 1985 "Personel Hareketleri: Kaybettiklerimiz: İşıl Muslubaş'ın Ardından", *Eski Eserler ve Müzeler Bülteni*, 3.
- 1985 "Malatya İmamoğlu Höyüğü'nde 1983 Yılı Kazı Çalışmaları", *VI. Kazı Sonuçları Toplantısı*, İzmir, 16-20 Nisan 1984, Ankara, 235-243 (10 resim ile birlikte).
- 1986 "İmamoğlu Kazıları 1984 Yılı Çalışmaları", *VII. Kazı Sonuçları Toplantısı*, Ankara, 20-24 Mayıs 1985, Ankara, 181-199 (19 resim, 4 plan ile birlikte).
- 1987 "Malatya-İmamoğlu Höyüğü'nde 1985 Yılı Kazı Çalışmaları", *VIII. Kazı Sonuçları Toplantısı*, Ankara, 26-30 Mayıs 1986, Ankara, 213-229 (24 resim, 2 plan ile birlikte).
- 1988 "Malatya-İmamoğlu Höyüğü'nde 1986 Yılı Kazı Çalışmaları", *IX. Kazı Sonuçları Toplantısı I*, Ankara, 06-13 Nisan 1987, Ankara, 205-228 (20 resim, 1 plan, 3 çizim ile birlikte).
- 1989 "Malatya-İmamoğlu Höyüğü, 1987 Yılı Kazı Çalışmaları", *X. Kazı Sonuçları Toplantısı I*, Ankara, 23-27 Mayıs 1988, Ankara, 93 (29 resim ve 1 plan ile birlikte).
- 1989 "Fragment eines bemalten Gefasses mit Libationsdarstellung aus İmamoğlu Höyük bei Malatya", *Anatolia and the Ancient Near East. Studies in Honor of Tahsin Özgüç*, Ankara, 497-505; fig. 1-4, pl.: 137-140.
- 1993 *Çağlarboyu Anadolu'da Kadın; Anadolu'da Kadının 9000 Yılı. Sergi Kataloğu*, İstanbul, 16-24, 36-113.
- 1994 "Ein Bleudol mit Scheibenförmigem Körper", *Festschrift Neve*
- UZUNOĞLU, E., F. ERSOY, İ. MUSLUBAŞ,
F. YILDIZ, V. DONBAZ, E. EREN
1982 *Eski Şark Eserleri Müzesi Rehberi*, İstanbul

Res. 1: Edibe Uzunoğlu, Urfa, Balıklı göl. 1995.

Res. 2: Edibe Uzunoğlu, Urfa, Harran.

Res. 3: 1-Edibe Uzunoğlu, 1964 Eski Şark Eserleri Müzesi onarımı. 2-Prof. Dr. Arif Müfit Mansel ve 3-Prof. Dr. Bahadır Alkım ile birlikte.